

UCHWAŁA

Dnia 2 lipca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Krzysztof Staryk

Protokolant Anna Matura

w sprawie z odwołania W. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 lipca 2015 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 3 grudnia 2014 r.,

Czy w sprawie o emeryturę z art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych okres odbywania służby wojskowej od 25 października 1971 r. do 16 października 1973 r. zalicza się do okresu pracy w warunkach szczególnych na podstawie art. 108 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL (DZ.U. nr 44. poz. 220) w sytuacji, gdy ubezpieczony bezpośrednio przed służbą wojskową pracował w warunkach szczególnych, natomiast po zakończeniu służby w terminie 30 dni podjął w innym zakładzie pracy zatrudnienie nie stanowiące pracy w warunkach szczególnych.

podjął uchwałę:

Okres zasadniczej lub okresowej służby wojskowej odbytej w czasie od 29 listopada 1967 r. do 31 grudnia 1974 r. zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o

emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.) także w sytuacji, gdy ubezpieczony bezpośrednio przed powołaniem do służby wojskowej pracował w warunkach szczególnych oraz po zwolnieniu z tej służby podjął w innym zakładzie pracy zatrudnienie niestanowiące pracy w szczególnych warunkach, jeżeli zostały spełnione przesłanki, o których mowa w art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) oraz w § 2-5, 7 i 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.).

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 3 grudnia 2014 r. Sąd Apelacyjny przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, które wyłoniło się w następującym stanie sprawy. Wyrokiem z dnia 24 października 2013 r., Sąd Okręgowy-Sąd Ubezpieczeń Społecznych w K. oddalił odwołanie W. G. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 lutego 2013 r. odmawiającej ubezpieczonemu przyznania prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony, urodzony [...] 1952 r., w dacie złożenia wniosku o emeryturę (31 grudnia 2012 r.) osiągnął wiek 60 lat, a nadto nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego i na dzień 1 stycznia 1999 r. udowodnił staż emerytalny (ogólny) w wymiarze przekraczającym 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Organ rentowy - przy ustalaniu stażu emerytalnego w zakresie pracy w warunkach szczególnych - zaliczył ubezpieczonemu okres świadczenia przez niego pracy od 3 listopada 1969 r. do 25 października 1971 r. w Fabryce [...] w wymiarze 1 roku, 11 miesięcy i 22 dni. W dalszej kolejności Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony odbywał zasadniczą służbę wojskową

od 25 października 1971 r. do 16 października 1973 r., natomiast w okresie od 12 listopada 1973 r. do 30 kwietnia 1986 r. był zatrudniony w Rejonowym Przedsiębiorstwie [...] stale i w pełnym wymiarze czasu pracy jako kierowca samochodów ciężarowych o masie powyżej 3,5 tony, co stanowi podstawę do zaliczenia również tej pracy do okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych. Na podstawie tych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że ubezpieczony na dzień 1 stycznia 1999 r. nie udowodnił wymaganego przez ustawę co najmniej 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych. W ocenie Sądu Okręgowego, do stażu pracy w warunkach szczególnych nie można ubezpieczonemu zaliczyć okresu pełnienia zasadniczej służby wojskowej z tej przyczyny, że po jej zakończeniu ubezpieczony podjął pracę w innym zakładzie pracy niż ten, w którym pracował przed wcieleniem do wojska. Skoro ubezpieczony nie spełnił jednej z kilku kumulatywnych przesłanek wymaganych do nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748; dalej ustawa o emeryturach i rentach z FUS), bo według stanu na dzień 1 stycznia 1999 r. nie wylegitymował się co najmniej 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych, to jego odwołanie od decyzji organu rentowego nie zasługiwało na uwzględnienie.

W apelacji od wyroku Sądu pierwszej instancji ubezpieczony, powołując się na treść uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 42; OSP 2014 nr 12, poz. 110, z glosą K. Antonowa), domagał się, aby okres czynnej służby wojskowej, którą pełnił od 25 października 1971 r. do 16 października 1973 r., został uznany za okres pracy w warunkach szczególnych. Przy rozpoznawaniu tej apelacji Sąd odwoławczy powziął wątpliwość natury prawnej, którą sformułował w formie pytania skierowanego do Sądu Najwyższego.

W uzasadnieniu postanowienia przedstawiającego zagadnienie prawne Sąd drugiej instancji wywiódł w szczególności, że na obecnym etapie sprawy kwestią sporną pomiędzy stronami pozostaje kwalifikacja okresu służby wojskowej pełnionej przez ubezpieczonego od 25 października 1971 r. do 16 października 1973 r. Z uzasadnienia wyroku Sądu pierwszej instancji wynika bowiem, że łączny

okres pracy ubezpieczonego w warunkach szczególnych (z pominięciem spornego okresu służby wojskowej) na dzień 1 stycznia 1999 r. wynosi 14 lat, 5 miesięcy i 11 dni. Staż ten obejmuje: 1) niekwestionowany przez organ rentowy okres zatrudnienia ubezpieczonego w Fabryce [...] od 3 listopada 1969 r. do 25 października 1971 r. (1 rok, 11 miesięcy i 22 dni) oraz 2) zaliczony przez Sąd pierwszej instancji okres zatrudnienia ubezpieczonego w Rejonowym Przedsiębiorstwie [...] od 12 listopada 1973 r. do 30 kwietnia 1986 r. (12 lat, 5 miesięcy i 19 dni). Według Sądu Apelacyjnego, ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego odnośnie do tego drugiego okresu zatrudnienia nie są jednak prawidłowe. Na podstawie dokumentów odzwierciedlających przebieg i charakter zatrudnienia ubezpieczonego (akt osobowych) oraz jego ustnych twierdzeń Sąd odwoławczy doszedł do przekonania, że apelujący w okresie przypadającym bezpośrednio po odbyciu zasadniczej służby wojskowej nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych. Według Sądu, ubezpieczony co prawda podjął pracę w charakterze kierowcy samochodu ciężarowego o masie powyżej 3,5 tony, lecz w tym czasie przez okres około 6 miesięcy, świadczył ją obok innych czynności pracowniczych polegających na wykonywaniu przewozu osób samochodem o masie poniżej 3,5 tony. Ta okoliczność uniemożliwia zaliczenie ubezpieczonemu pracy, jaką świadczył od 12 listopada 1973 r. do maja 1974 r. (6 miesięcy), do okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych. Tak więc w ostateczności należało przyjąć, że w trakcie zatrudnienia w Rejonowym Przedsiębiorstwie [...] ubezpieczony świadczył pracę w warunkach szczególnych dopiero od maja 1974 r., a to oznacza, że na dzień 1 stycznia 1999 r. ubezpieczony nie udowodnił minimalnego stażu pracy w tych warunkach uprawniającego do emerytury w obniżonym wieku. Ten warunek byłby spełniony tylko wówczas, gdyby do tego okresu zaliczono ubezpieczonemu okres służby wojskowej. Sąd Apelacyjny wywiódł, że w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych nie rozważano kwestii, czy jest dopuszczalne zaliczenie ubezpieczonemu okresu odbywania służby wojskowej do pracy w warunkach szczególnych, od której zależą uprawnienia emerytalne w sytuacji, gdy po odbyciu tej służby ubezpieczony nie podjął zatrudnienia u pracodawcy, u którego świadczył pracę w warunkach szczególnych przed powołaniem do wojska, lecz podjął pracę u

innego pracodawcy, przy czym praca podjęta bezpośrednio po zakończeniu służby wojskowej nie odbywała się w warunkach szczególnych. W orzecznictwie został jedynie sformułowany postulat, aby przy ustalaniu uprawnień emerytalnych uwzględniano wartości konstytucyjne, w tym obowiązek obrony ojczyzny, jaki został nałożony na każdego obywatela polskiego (art. 85 ust. 1 Konstytucji RP). Z przepisów Konstytucji wynika zakaz ustanawiania takich regulacji prawnych lub dokonywania takiej wykładni przepisów, które dopuszczałyby jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela w następstwie wykonywania przez niego obowiązku obrony ojczyzny. W dalszej części uzasadnienia postanowienia o przedstawieniu zagadnienia prawnego Sąd Apelacyjny zaznaczył, że ubezpieczony przed rozpoczęciem służby wojskowej wykonywał pracę tokarza wyrobów śrubowych (pracę w warunkach szczególnych), a w trakcie odbywania służby wojskowej nabył dodatkowe kwalifikacje zawodowe z racji uczestniczenia w szkoleniu nauki jazdy. Stanowiło to przyczynę, dla której ubezpieczony po zakończeniu służby wojskowej w terminie 30 dni zatrudnił się w nowym zakładzie pracy w charakterze kierowcy. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13 (LEX nr 1491097), Sąd drugiej instancji zauważył, że zaliczenie ubezpieczonemu okresu odbywania służby wojskowej do czasu pracy w warunkach szczególnych byłoby możliwe w oparciu o przepisy rozporządzenia wykonawczego do ustawy o powszechnym obowiązku obrony. Przyjęcie natomiast za trafne stanowiska Sądu pierwszej instancji oraz organu rentowego odnośnie do kwalifikacji okresu odbywania służby wojskowej przez ubezpieczonego prowadziło do wniosku, że brak kontynuacji zatrudnienia u poprzedniego pracodawcy, uniemożliwia uznanie spornego okresu służby wojskowej za okres pracy w warunkach szczególnych, co wydaje się sprzeczne z „kształtującą się linią orzecznictwa Sądu Najwyższego”. Idąc tym tropem rozumowania należałoby przyjąć na podstawie całokształtu ustaleń faktycznych sprawy, że skoro ubezpieczony bezpośrednio po odbyciu służby wojskowej przez pewien okres (w tym przypadku wynoszący 6 miesięcy) nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, to tym bardziej nie istniała możliwość zaliczenia okresu służby wojskowej do pracy w warunkach szczególnych. Według Sądu Apelacyjnego, takie zapatrywanie może jednak naruszać zasadę równego traktowania ubezpieczonych w zakresie prawa do emerytury przysługującej w

związku z pracą w warunkach szczególnych. Skutki takiego zróżnicowania byłyby istotne i nieproporcjonalne do warunku stawianego przez ustawodawcę, tym bardziej że praca ubezpieczonego faktycznie wykonywana w warunkach szczególnych pozostawała w łączności czasowej ze służbą wojskową. Z najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego można wywnioskować, że okres odbywania zasadniczej służby wojskowej „praktycznie zawsze” podlega zaliczeniu do okresu pracy w warunkach szczególnych. Z tej przyczyny Sąd Apelacyjny w konkluzji uzasadnienia postanowienia o przedstawieniu pytania prawnego wyraził pogląd, że czas zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym także wtedy, gdy ubezpieczony przed odbyciem zasadniczej służby wojskowej wykonywał pracę w warunkach szczególnych, a po odbyciu zasadniczej służby wojskowej podjął w terminie 30 dni zatrudnienie w innym zakładzie pracy, gdzie nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszym rzędzie wymagane było rozważenie, czy w związku ze sposobem, w jaki Sąd Apelacyjny przedstawił zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia w trybie 390 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., Sąd Najwyższy był władny udzielić odpowiedzi na pytanie prawne Sądu drugiej instancji w formie uchwały, która by rozstrzygała wprost przedstawione wątpliwości. Należy bowiem zwrócić uwagę, że zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 § 1 k.p.c., nie może sprowadzać się do postawienia pytania, które wymagałoby dokonania przez Sąd Najwyższy subsumcji, a tym samym prowadziłyby do rozstrzygnięcia sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033). Co prawda to zagadnienie musi być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (nie może pozostawać w oderwaniu od ustaleń faktycznych poczynionych w konkretnej sprawie), ale zarazem powinno być zredagowane w sposób ogólny i abstrakcyjny, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej

subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2010 r., III UZP 1/10, LEX nr 667503 oraz z dnia 10 stycznia 2014 r., III UZP 3/13, LEX nr 1455747 i orzecznictwo przywołane w jego uzasadnieniu).

Sposób sformułowania przez Sąd Apelacyjny pytania prawnego, zwłaszcza w części obejmującej okres pełnienia służby wojskowej (od 25 października 1971 r. do 16 października 1973 r.) prowadzi do wniosku, że udzielenie przez Sąd Najwyższy bezpośredniej odpowiedzi, spowodowałaby sytuację, w której to faktycznie Sąd Najwyższy (zamiast Sądu odwoławczego) rozstrzygnąłby spór pomiędzy stronami już na tym etapie sprawy. Jednak - dostrzegając istnienie problemu prawnego przedstawionego w postanowieniu Sądu drugiej instancji i jego znaczenie dla rozwoju orzecznictwa - Sąd Najwyższy uznał za celowe podjęcie uchwały, której treść powinna jednak zostać odpowiednio zmodyfikowana w taki sposób, aby wyrażony w niej pogląd prawny miał szerszy zakres (bardziej uniwersalny i abstrakcyjny). Z tej przyczyny Sąd Najwyższy zastrzegł, że przy ustalaniu uprawnień emerytalnych w obniżonym wieku emerytalnym przysługujących w następstwie wykonywania przez ubezpieczonych pracy w szczególnych warunkach, ocenia się okres zasadniczej (okresowej) służby wojskowej nie tylko wymieniony wprost w pytaniu prawnym Sądu Apelacyjnego (sporny w sprawie), ale okres szerszy, tzn. okres takiej służby (zasadniczej lub okresowej) odbytej w trakcie obowiązywania art. 108 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w jego pierwotnym brzmieniu (czyli od dnia wejścia w życie tej ustawy 29 listopada 1967 r., do dnia poprzedzającego wejście w życie pierwszej nowelizacji art. 108 w dniu 31 grudnia 1974 r.).

Przechodząc do istoty problemu przedstawionego w pytaniu prawnym Sądu Apelacyjnego, jego analizę należy rozpocząć od przypomnienia, że stosownie do treści art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ubezpieczonym, urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., przysługuje emerytura po osiągnięciu obniżonego wieku, przewidzianego w art. 32 tej ustawy, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (czyli 1 stycznia 1999 r.) osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w

szczególным charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, przy czym dla celów ustalenia uprawnień emerytalnych, o których mowa w przywołanych regulacjach, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.

Problem prawny, jaki wyłonił się przy okazji rozpoznawania niniejszej sprawy i został przez Sąd Apelacyjny przedstawiony Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia, dotyczy oceny, czy okres odbywania niezawodowej służby wojskowej przed 1 stycznia 1999 r. (a ściślej w pierwszych latach obowiązywania ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Dz.U. Nr 44, poz. 220) powinien być traktowany jako okres pracy w warunkach szczególnych, uprawniający do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w sytuacji, gdy bezpośrednio przed rozpoczęciem służby wojskowej ubezpieczony świadczył pracę w warunkach szczególnych, zaś po jej zakończeniu w terminie 30 dni podjął u innego pracodawcy (w innym zakładzie pracy) inną pracę, która nie miała już takiego charakteru. Kwestia ta nie została określona wprost w aktualnie obowiązujących przepisach emerytalno-rentowych i z tej przyczyny jej wyjaśnienie wymaga przeprowadzenia wykładni wybranych przepisów określających zasady nabywania uprawnień emerytalno-rentowych łącznie z regulacjami prawnymi, które w ówczesnie obowiązującym stanie prawnym określały uprawnienia i obowiązki osób odbywających niezawodową służbę wojskową.

W dotychczasowej judykaturze Sądu Najwyższego problematyka kwalifikacji niezawodowej służby wojskowej do celów emerytalnych była już kilkakrotnie analizowana, choć odbywało się to w nieco innym aspekcie niż ten, który ma związek z aktualnie rozpoznawaną sprawą. W tym miejscu należy zwrócić uwagę zwłaszcza na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13, w której przyjęto, że czas zasadniczej służby

wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym stosownie do art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W uzasadnieniu tej uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego stwierdził, że rozstrzygany problem nie dotyczy ujmowania zasadniczej służby wojskowej jako okresu składkowego (albo zaliczanego w rozumieniu poprzednich regulacji emerytalnych), lecz sprowadza się do określenia, czy ta służba jest równoznaczna z okresem pracy w szczególnych warunkach, wymaganym do nabycia wcześniejszej emerytury. Sąd Najwyższy wyraźnie zaznaczył, że na gruncie przepisów ubezpieczeniowych okres zasadniczej służby wojskowej nie jest obecnie i nigdy nie był okresem zatrudnienia (pozostawania w stosunku pracy), a to oznacza, że w okresie odbywania zasadniczej służby wojskowej żołnierz nie był pracownikiem zatrudnionym w szczególnych warunkach. Uwzględnienie okresu tej służby w stażu ubezpieczeniowym (jako okresu zaliczanego, albo równorzędnego), było możliwe - co najwyżej - tylko na podstawie odrębnego przepisu. Zgodnie z obowiązującym przed dniem 1 stycznia 1975 r. brzmieniem art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony PRL, okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby albo w tej samej gałęzi pracy. Dodatkowo art. 106 ust. 1 tej ustawy nakazywał pracodawcy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej służby wojskowej, do jego zatrudnienia na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia. Z kolei szczegółowe zasady zaliczenia zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia zostały uregulowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze

zm.), które w § 5 ust. 1 ustalało, że pracownikowi, który podjął zatrudnienie po odbyciu służby, należało zaliczyć okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Z przywołanych regulacji - zdaniem powiększonego składu Sądu Najwyższego - wynikała zasada, zgodnie z którą pracownikowi, który we wskazanym terminie (30-dniowym) po zakończeniu służby wojskowej podjął pracę u tego pracodawcy, u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, okres służby był wliczany do okresu zatrudnienia w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Przepisy ustanawiały zatem fikcję prawną, z której wynikało, że pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach, który po zakończeniu czynnej służby wojskowej powrócił do tego samego zatrudnienia w odpowiednim terminie, zachowywał - w okresie pełnienia tej służby - status pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów emerytalnych. Powyższa zasada nie obowiązywała jednak wówczas, gdy okres służby wojskowej przypadał w innym czasie niż okres zatrudnienia. W końcowej części uzasadnienia uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego podkreślił, że regulacje prawne w zakresie szczególnych uprawnień związanych z pełnieniem zasadniczej służby wojskowej, obowiązujące w poprzednim stanie prawnym, miały zastosowanie nie tylko w sferze prawa pracy, ale również w zakresie kwalifikowania takiej służby do okresów ubezpieczenia społecznego. Jeżeli zatem pracownik spełnił warunki powrotu do poprzedniego zatrudnienia, to zachował „ciągłość pracy”, a okres zasadniczej służby wojskowej należy traktować jako zatrudnienie na takich samych warunkach, jak przed datą powołania do tej służby.

Rozważania prawne zawarte w opisanej wyżej uchwale powiększonego składu Sądu Najwyższego znalazły odzwierciedlenie w kilku późniejszych orzeczeniach, w których - do celów emerytalnych - poddawano kwalifikacji okresy niezawodowej służby wojskowej pełnionej przez ubezpieczonych do 31 grudnia 1974 r. (por. przykładowo wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2014 r., I UK 96/13, LEX nr 1498597; z dnia 6 lutego 2014 r., II UK 349/12, LEX nr 1660824

oraz z dnia 8 kwietnia 2014 r., II UK 424/13, LEX nr 1466629, a także wyroki Sądów Apelacyjnych w Gdańsku z dnia 14 listopada 2013 r., III AUa 369/13, LEX nr 1415843; w Łodzi z dnia 23 stycznia 2014 r., III AUa 422/13, LEX nr 1430714; w Białymstoku z dnia 8 lipca 2014 r., III AUa 148/14, LEX nr 1493855, w Łodzi z dnia 11 lipca 2014 r., III AUa 96/14, LEX nr 1511682 oraz w Szczecinie z dnia 16 października 2014 r., III AUa 105/14, LEX nr 1624028). Z wymienionych orzeczeń można wyprowadzić generalny wniosek, zgodnie z którym zaliczenie okresu niezawodowej służby wojskowej do okresu pracy w szczególnych warunkach, od czego zależy ustalenie prawa do emerytury w obniżonym wieku, jest możliwe w sytuacji, gdy pracownik wykonujący pracę w szczególnych warunkach został powołany do wojska i po zwolnieniu ze służby wojskowej w przepisany terminie zgłosił powrót do tej samej pracy, którą wykonywał bezpośrednio przed rozpoczęciem służby. Innymi słowy, gdyby się okazało, że pracownik bezpośrednio przed powołaniem do niezawodowej służby wojskowej oraz bezpośrednio po jej zakończeniu nie świadczył pracy w warunkach szczególnych, to okres takiej służby nie powinien zostać mu zaliczony do stażu emerytalnego w warunkach szczególnych. Dobitnie ta kwestia została wyartykułowana przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 217/13 (LEX nr 1408683), wydanym na tle stanu faktycznego, w którym ubezpieczony w okresie od września 1969 r. do sierpnia 1985 r. był nieprzerwanie zatrudniony u tego samego pracodawcy, u którego świadczył pracę w szczególnych warunkach (zajmował stanowisko ślusarza oraz monterą ślusarskiego wyposażenia okrętowego). W trakcie tego zatrudnienia (od 25 października 1971 r. do 15 października 1974 r.) pracownik odbywał zasadniczą służbę wojskową a po jej zakończeniu, w dniu 16 listopada 1974 r., podjął „z powrotem” u tego samego pracodawcy pracę na stanowisku monterą ślusarskiego wyposażenia okrętowego. W tych okolicznościach praca ubezpieczonego, zarówno przed rozpoczęciem zasadniczej służby wojskowej, jak i po zwolnieniu z niej, była pracą w warunkach szczególnych, zaś ubezpieczony podjął pracę po zakończeniu służby wojskowej w terminie 30-dniowym, w związku z czym niemal 3-letni okres odbywania tej służby, należało wnioskodawcy zaliczyć do okresu pracy w warunkach szczególnych uprawniającego do emerytury w obniżonym wieku.

Należy jednak zauważyć, że była to sytuacja typowa, w której następowało zaliczenie okresu zasadniczej (okresowej) służby wojskowej w sytuacji, gdy ubezpieczony pozostawał w stosunku pracy przed powołaniem do służby wojskowej i wykonywał pracę w szczególnych warunkach a następnie po odbyciu służby wojskowej podjął w terminie 30-tu dni pracę w tym samym zakładzie pracy (u tego samego pracodawcy) na dotychczasowych warunkach, czyli pracę w szczególnych warunkach. Oprócz tej typowej sytuacji mogły wystąpić inne stany faktyczne, w których nie występowały niektóre elementy (warunki, przesłanki). W szczególności występowały w praktyce (i były przewidziane w przepisach) stany faktyczne, w których powołanie do zasadniczej służby wojskowej dotyczyło osób niepozostających w stosunku pracy. Takiej sytuacji faktycznej dotyczy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13 (LEX nr 1491097, przy czym sformułowana w publikacji teza „doliczenie [służby wojskowej do okresu uprawniającego do wcześniejszej emerytury z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach] było możliwe tylko wówczas, gdy zainteresowany podjął pracę w szkodliwych warunkach w ciągu 30 dni od opuszczenia wojska”, nie oddaje istoty rozstrzygniętego problemu prawnego). W wyroku tym uznano, że czas zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym (na zasadach wynikających z art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) także wtedy, gdy żołnierz przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był (w ogóle) zatrudniony, ale po zwolnieniu z tej służby w ciągu 30 dni podjął zatrudnienie i pracował w szczególnych warunkach pracy. Spór w tej sprawie koncentrował się wokół problemu, czy do okresu pracy w szczególnych warunkach można wnioskodawcy zaliczyć okres zasadniczej służby wojskowej od 25 kwietnia 1972 r. do 9 kwietnia 1974 r., po której (25 kwietnia 1974 r.) ubezpieczony rozpoczął pracę jako kierowca samochodu ciężarowego, jeśli przed rozpoczęciem służby wojskowej w ogóle nie pozostawał w stosunku pracy (pracował w gospodarstwie rolnym). Uzasadniając twierdzącą odpowiedź na tak postawione pytanie, Sąd Najwyższy wyszedł między innymi z założenia, że osoby, które przed powołaniem do służby wojskowej nie podjęły („nie zdążyły”) podjąć zatrudnienia, ale w stosunkowo krótkim czasie (w ciągu 30 dni) po odbyciu służby wojskowej zatrudniły się i pracowały w

szczególnych warunkach, nie powinny być traktowane gorzej niż ubezpieczeni, którzy przed wcieleniem do wojska „zdążyli” rozpocząć zatrudnienie w warunkach szczególnych i kontynuowali je po przerwie spowodowanej służbą wojskową. Dotyczy to zwłaszcza przypadków, w których osoba odbywająca służbę wojskową uzyskała w trakcie tej służby stosowne kwalifikacje zawodowe (np. uprawnienia do kierowania samochodami ciężarowymi). Zdaniem Sądu Najwyższego wyrażonym w tym wyroku, łącznikiem obu tych sytuacji jest przede wszystkim to, że po służbie wojskowej żołnierze (rezerwy) podejmują pracę w szczególnych warunkach w krótkim czasie (w ciągu 30 dni), a po drugie, że służba wojskowa stanowi takie samo obciążenie dla osoby, która przed rozpoczęciem służby była już zatrudniona (choćby w szczególnych warunkach), jak i dla osoby, która przed służbą wojskową wcale nie pracowała. Na podstawie art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 67 ust. 1 Konstytucji RP można więc zasadnie wywodzić, że zatrudnienie (brak zatrudnienia) ubezpieczonego przed rozpoczęciem służby wojskowej nie stanowi cechy, która dostatecznie usprawiedliwiłaby różnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonych w zakresie nabywania przez nich uprawnień emerytalnych z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W rozpoznawanej sprawie nie występuje takie zagadnienie prawne jak w omówionym wyroku (I UK 442/13; czy okres zasadniczej służby wojskowej można traktować jako okres pracy w szczególnych warunkach, gdy ubezpieczony przed powołaniem do służby w ogóle nie pozostawał w stosunku pracy?), jako że w ustalonym stanie faktycznym ubezpieczony przed powołaniem do służby wojskowej niewątpliwie pozostawał w stosunku pracy i wykonywał pracę w szczególnych warunkach.

Należy jednak zauważyć, że w oparciu o stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w sprawie I UK 442/13, w orzecznictwie sądów powszechnych przyjęto pogląd, zgodnie z którym, skoro żołnierzowi, który przed służbą nie był zatrudniony (w żadnym zakładzie pracy), a po zwolnieniu w ciągu 30 dni przystąpił do wykonywania zatrudnienia kwalifikowanego jako praca w warunkach szczególnych, wlicza się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień emerytalnych, to tym bardziej zachodzą podstawy do zaliczenia okresu służby wojskowej przy ustalaniu stażu emerytalnego w sytuacji,

gdy przed powołaniem do służby wojskowej ubezpieczony wykonywał zatrudnienie kwalifikowane jako zatrudnienie w warunkach szczególnych, a po zakończeniu służby powrócił do wykonywania pracy, która już nie miała charakteru pracy w warunkach szczególnych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 23 lutego 2015 r., III AUa 1410/14, LEX nr 1659042).

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie podziela wykładnię, że możliwe są przypadki, gdy ubezpieczonemu, który był zatrudniony w szczególnych warunkach (pozostawał w stosunku pracy i wykonywał pracę w szczególnych warunkach) a następnie został powołany do zasadniczej (okresowej) służby wojskowej, czas tej służby należy zaliczyć (traktować jako) do okresu pracy w szczególnych warunkach, mimo że po zakończeniu służby wojskowej podjął w innym zakładzie (u innego pracodawcy) pracę niekwalifikowaną jako wykonywana w szczególnych warunkach (a nawet, gdy nie dochował terminu 30 dni). Inaczej mówiąc, bezwzględnym warunkiem takiego zaliczenia nie jest podjęcie pracy u tego samego pracodawcy oraz pracy w szczególnych warunkach (a nawet zachowanie terminu 30 dni zgłoszenia gotowości podjęcia pracy), gdyż przepisy przewidywały różne przypadki odstępiania od spełnienia tych warunków (zachowania uprawnień, mimo niespełnienia tych przesłanek). Do takiego wniosku prowadzi bowiem szczegółowa analiza przepisów, które w stanie prawnym obowiązującym do 31 grudnia 1974 r. regulowały zasady odbywania zasadniczej (okresowej) służby wojskowej i przewidywały dla żołnierzy szczególne uprawnienia z tego wynikające. Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z pierwotnym brzmieniem przepisów ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, które zostały zawarte w rozdziale 8 tej ustawy zatytułowanym „Szczególne uprawnienia żołnierzy i ich rodzin”, zakład pracy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej lub okresowej służby wojskowej, był obowiązany zatrudnić go na poprzednio zajmowanym stanowisku lub stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz nie niżej opłacanym, jeżeli najpóźniej w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia (niezachowanie tego terminu powodowało rozwiązanie stosunku pracy z mocy prawa, chyba że nastąpiło z przyczyn niezależnych od pracownika). Jednakże,

jeżeli pracownik uzyskał podczas służby wojskowej inne lub wyższe niż posiadane uprzednio kwalifikacje zawodowe, zakład pracy lub organ nadrzędny tego zakładu był obowiązany na wniosek pracownika wyznaczyć go w miarę możliwości na stanowisko, które odpowiadało nabytym w wojsku kwalifikacjom (art. 106 tej ustawy; mogło to być więc stanowisko niezwiązane z pracą w szczególnych warunkach). Z kolei, żołnierze zwolnieni z zasadniczej lub okresowej służby wojskowej, którzy przed powołaniem do tej służby nie byli zatrudnieni albo z ważnych przyczyn nie podjęli zatrudnienia wykonywanego przed powołaniem, mogli zgłosić się w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia ze służby wojskowej do właściwego do spraw zatrudnienia organu prezydium powiatowej rady narodowej z wnioskiem o zatrudnienie ich stosownie do posiadanych kwalifikacji, przy czym ów organ był obowiązany skierować żołnierza do odpowiedniego zakładu pracy (a więc także innego zakładu pracy), który miał obowiązek zatrudnić żołnierza stosownie do jego kwalifikacji i w miarę wolnych stanowisk (art. 107 ust. 1 i 2 tej ustawy). Okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, tym pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby, albo w tej samej gałęzi pracy (mogło to być więc zatrudnienie u innego pracodawcy). Okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia również tym żołnierzom podejmującym zatrudnienie, którzy przed powołaniem do tej służby nie byli (nigdzie) zatrudnieni albo którzy po jej odbyciu podjęli zatrudnienie w innym zakładzie pracy lub w innej gałęzi pracy. Warunkiem takiego zaliczenia było zachowanie przez żołnierza terminu ustawowego (co do zasady 30-dniowego, ale wyjątkowo dłuższego, jeśli przekroczenie terminu 30-dniowego nastąpiło z przyczyn niezależnych od pracownika; art. 108 ust. 1, 2 i 3 tej ustawy).

Sposób realizacji ustawowych uprawnień związanych z zatrudnieniem przez osoby, które zakończyły odbywanie niezawodowej służby wojskowej został uszczegółowiony w przepisach wykonawczych do ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zawartych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień

żołnierzy i ich rodzin. Według tego rozporządzenia, zakład pracy, który zatrudniał żołnierza w dniu powołania do służby wojskowej, był obowiązany niezwłocznie zatrudnić go na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby żołnierz zgłosił powrót do zakładu pracy (§ 2 ust. 1). W razie uzyskania przez żołnierza podczas służby wojskowej innych lub wyższych niż posiadane uprzednio kwalifikacji zawodowych, potwierdzonych odpowiednim dokumentem, zakład pracy, który zatrudniał żołnierza w dniu powołania do służby, był obowiązany zatrudnić go na stanowisku odpowiadającym uzyskanym kwalifikacjom (a więc także stanowisku niekwalifikowanym jako praca w szczególnych warunkach). W razie braku możliwości zatrudnienia żołnierza stosownie do uzyskanych kwalifikacji, zakład pracy był obowiązany za zgodą żołnierza zatrudnić go na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym, jak również był władny zwrócić się do jednostki nadrzędnej z wnioskiem o zatrudnienie żołnierza w innym zakładzie pracy (podległym jednostce nadrzędnej) na stanowisku odpowiadającym tym kwalifikacjom. Jednostka nadrzędna była obowiązana w terminie 14 dni od dnia otrzymania wniosku zaproponować żołnierzowi zatrudnienie na stanowisku odpowiadającym uzyskanym przez niego kwalifikacjom lub zawiadomić go o braku możliwości zatrudnienia stosownie do tych kwalifikacji. Dopiero, gdy żołnierz nie wyraził zgody na kontynuowanie zatrudnienia na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym albo zaproponowanym mu przez jednostkę nadrzędną, dotychczasowy stosunek pracy należało traktować jako rozwiązany na mocy porozumienia stron, z dniem niewyrażenia zgody przez żołnierza (§ 3). Żołnierzowi, który podjął zatrudnienie według powyższych zasad, czas odbywania służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Jeżeli żołnierz po odbyciu służby wojskowej podjął zatrudnienie w innym zakładzie pracy, po przyjęciu propozycji takiej pracy od jednostki nadrzędnej, to do okresu zatrudnienia - w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na

określonym stanowisku lub w określonym zawodzie - wliczało mu się także czas zatrudnienia w zakładzie pracy, którego był pracownikiem w dniu powołania do służby wojskowej (§ 5). Z kolei, żołnierzowi, który z ważnych przyczyn nie podjął poprzedniego zatrudnienia albo przed powołaniem do służby nie był zatrudniony, wliczał się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia ze służby wojskowej zgłosił we właściwym organie ds. zatrudnienia wnioski o skierowanie do pracy i na podstawie tego skierowania podjął pracę albo gdy podjął pracę w tym terminie choćby bez takiego skierowania. Żołnierzowi, który z ważnych przyczyn nie podjął poprzedniego zatrudnienia, wliczało się do okresu zatrudnienia w nowym zakładzie pracy, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie, także czas zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym był pracownikiem w dniu powołania do służby wojskowej, o ile w ciągu 30 dni od zwolnienia ze służby podjął pracę w nowym zakładzie pracy (§ 7 ust. 1 i 2), przy czym za jedną z „ważnych przyczyn niepodjęcia przez żołnierza poprzedniego zatrudnienia” uznawane było rozwiązanie umowy o pracę na mocy porozumienia stron w następstwie niewyrażenia przez żołnierza zgody na kontynuowanie zatrudnienia na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym albo zaproponowanym mu przez jednostkę nadrzędną (§ 7 ust. 3 pkt 1). Na warunkach określonych w § 7 ust. 4 i § 8 rozporządzenia możliwe było też podjęcie zatrudnienia po upływie terminu 30 dni od dnia zwolnienia ze służby wojskowej.

Łączna analiza powołanych przepisów ustawy oraz rozporządzenia wykonawczego prowadzi do wniosku, że jeśli - w ówczesnym stanie prawnym - żołnierz w trakcie odbywania niezawodowej służby wojskowej uzyskał kwalifikacje zawodowe inne lub wyższe niż posiadane przez niego uprzednio (przed rozpoczęciem służby), to zgłoszwszy się w terminie 30 dni od zakończenia służby do pracodawcy, u którego pracował przed wcieleniem do wojska, miał w stosunku do „macierzystego” pracodawcy roszczenie o to, by ten zatrudnił go na nowym stanowisku, adekwatnym do kwalifikacji zawodowych, jakie pracownik nabył w wojsku. Z tym

uprawnieniem pracowniczym korespondował ściśle obowiązek jego realizacji przez pracodawcę i miał on charakter bezwzględny w tym znaczeniu, że nawet gdyby pracodawca nie dysponował (obiektywnie) możliwością zatrudnienia żołnierza stosownie do jego nowych kwalifikacji, to powinien mu zaoferować zatrudnienie na stanowisku uprzednio zajmowanym lub równorzędnym, a nadto musiał zwrócić się do jednostki nadrzędnej z wnioskiem o skierowanie tego pracownika celem zatrudnienia go w innym zakładzie pracy (podległym tej jednostce) na stanowisku, które odpowiadałoby jego nowym kwalifikacjom. Jeżeli żołnierz nie wyraził zgody na kontynuowanie zatrudnienia u macierzystego pracodawcy na stanowisku poprzednio zajmowanym lub równorzędnym (w braku możliwości kontynuacji zatrudnienia na stanowisku adekwatnym do kwalifikacji nabytych w wojsku), albo zaproponowanym mu przez jednostkę nadrzędną, to jego dotychczasowy stosunek pracy ulegał rozwiązaniu za porozumieniem stron w dacie niewyrażenia zgody na takie zatrudnienie. Wówczas takie okoliczności stanowiły „ważną przyczynę niepodjęcia przez żołnierza poprzedniego zatrudnienia”, co z kolei dawało podstawę do tego, aby czas pełnienia zasadniczej służby wojskowej został żołnierzowi zaliczony do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem u dotychczasowego pracodawcy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie („gałęzi pracy”, branży). Warunkiem takiego zaliczenia było, aby żołnierz, w terminie 30 dni od daty zwolnienia ze służby, podjął pracę u nowego pracodawcy na podstawie skierowania wystawionego przez właściwy organ administracji państwowej ds. zatrudnienia a nawet - co jest istotne - bez takiego skierowania.

Innymi słowy, w stanie prawnym obowiązującym przed 1 stycznia 1975 r. (bezwzględnym) warunkiem zachowania wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem przez osobę, która przed dniem powołania do niezawodowej służby wojskowej świadczyła pracę na podstawie stosunku pracy (w tym w warunkach szczególnych w rozumieniu przepisów emerytalnych), wcale nie było podjęcie przez osobę zwolnioną z tej służby zatrudnienia na tym samym stanowisku (w szczególnych warunkach), co przed powołaniem ani kontynuowanie przez tę osobę zatrudnienia u dotychczasowego pracodawcy. Okazuje się bowiem, że na

warunkach określonych w powołanych przepisach, po zakończeniu zasadniczej służby wojskowej możliwe było podjęcie pracy u innego pracodawcy (w innym zakładzie pracy), a także pracy niekwalifikowanej jako wykonywana w szczególnych warunkach (u tego samego lub innego pracodawcy), zwłaszcza gdy żołnierz w trakcie odbywania zasadniczej (okresowej) służby wojskowej uzyskał kwalifikacje zawodowe inne lub wyższe niż posiadane przez niego uprzednio. Zachowanie tych różnorodnych warunków przewidzianych szczegółowo w powołanych przepisach (art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r. oraz § 2-5, 7 i 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r.) oznaczało zaliczenie czasu odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym żołnierz (pracownik, ubezpieczony) podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie.

Z powołanych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak w sentencji.